

Motion till riksdagen

1987/88:Jo259

av Göthe Knutson m. fl. (m, fp)

om åtgärder för jordbruket och landsbygden i
Värmlands län

Även om Värmland i år i vissa avseenden uppvisar en positiv utveckling fortsätter avfolkningen på den värmländska landsbygden. Jordbruksnäringen fortsätter att minska i omfattning. Sysselsättningsproblemen på landsbygden är mestadels oförändrat svåra. Samtidigt sker en dramatisk försämring av landskapets miljöer.

Kulturlandskapet håller på att växa igen. I "de glittrande vattens landskap" som författaren och förre landshövdingen Rolf Edberg så lyriskt beskriver i en uppmärksammad bok, syns snart inte några vatten alls från allfarvägarna. Slyskog har växt upp som barriärer utmed vägar, runt sjöar och vattendrag, i hagmarker och runt tätorter.

Jordbrukets betydelse

Jordbruksnäringen har stor betydelse i Värmland. Det är synnerligen angeläget att denna näringsgren kan vidmakthållas i alla delar av länet. Den ger sysselsättning åt både lantbrukare och livsmedelsindustri. Den håller landsbygden levande och är en förutsättning för att kommersiell och offentlig service skall kunna upprätthållas i glesbygden.

Jordbruket har också en grundläggande betydelse för turistnäringen i länet, som i hög grad är beroende av det öppna kulturlandskap som utövat av åkerbruk och boskapsskötsel skapat genom århundraden.

Förutsättningarna för en lönsam jordbruksdrift är högst olika i Värmland. I större delen av länet är klimatförhållandena dåliga, och marken har dålig produktivitet. När samtidigt lönsamheten är dålig finns det anledning till oro för jordbrukets och därmed landsbygdens framtid i Värmland.

Problemområden

Sysselsättningen i jord- och skogsbruket i Värmland har minskat drastiskt även under senare år. År 1982 var 11 800 sysselsatta i jord- och skogsbruk. 1987 var antalet endast 6 000. Här har således skett nära nog en halvering under den senaste femårsperioden.

Jordbrukets betydelse för en regions utveckling är emellertid väsentligt större än vad som motsvarar dess omedelbara effekt på sysselsättning och serviceunderlag. Hotet mot jordbruksnäringen i framför allt länets skogs- och mellanbygder utgör därför ett hot mot en viktig del av turismnäringens grundförutsättning – "den levande bygden".

I utformningen av det regelverk som gäller jordbruket bör dess roll som servicenäring för en växande turism beaktas.

Mot. 1987/88
Jo259

Mjolkproduktionen minskar drastiskt

I jordbrukspolitiken finns en intention om att slå vakt om jordbruket i norra Sverige. Enligt vår mening har denna intention inte fullföljts med tillräcklig kraft, och situationen inom t. ex. jordbruket i Värmlands skogs- och mellanbygder inte observerats i tillräcklig utsträckning. Ändå hör Värmland i jordbrukspolitiskt avseende till Norrland!

Den pågående utvecklingen i länet ger anledning till oro. I många bygder sker nu en snabb avveckling av mjolkproduktionen. I ett längre perspektiv hotar denna process viktiga samhällsintressen, eftersom ett öppet kulturlandskap ofta utgör en viktig förutsättning för en bygds värde för boende, för turismen och för övrigt näringsliv.

En mycket viktig faktor i bibehållandet och eventuellt återskapandet av öppna landskap och därmed en levande landsbygd är en jordbruksproduktion inriktad på mjolk och kött, eftersom den bygger på vall- och betesproduktion, vilket i sin tur är den vanligaste, viktigaste och mest ekonomiska metoden att hålla landskapet öppet.

Norrlandsstödet och Värmland

Ett led i strävandena att upprätthålla jordbruket i Norrland är det s. k. Norrlandsstödet. Värmlands problem är sådana att länet måste få en ökad andel av detta stöd.

Jordbruket är emellertid en starkt reglerad näring, och under den senaste femårsperioden har det genomförts en rad olika begränsningsåtgärder inom animalieproduktionen. Utgångspunkten har varit att nå en bättre balans mellan produktion och konsumtion i landet.

Utformningen har emellertid blivit sådan att det övergripande målet, bibehållandet av en oförändrad jordbruksproduktion i norra Sverige, motverkas. Effekten har blivit särskilt kännbar i Värmland, mycket beroende på att här saknas den älvdalsstruktur med koncentrerad bebyggelse som är utmärkande för större delen av Norrland. Här är tvärtom produktionsplatserna ofta mycket spridda.

Tvåprissystemets avigsida

När nya regleringssystem införes är det av yttersta vikt att tillse att dessa inte motverkar de övergripande målen. Tvåprissystemet för mjolk är en reglering som motverkar målet att bibehålla oförändrad produktion inom norra Sverige. Avsikten med denna reglering är att minska produktionen, men det kan inte vara rimligt att minskningen framför allt sker i de områden, där statsmakterna uttalat att produktionen skall bibehållas och där kött- och mjolkproduktionen är det enda produktionsalternativet.

För att upprätthålla jordbruksproduktionen i norra Sverige och Värmland krävs dels åtgärder som förbättrar lönsamheten, dels en sådan utformning av olika regelsystem att den inte motverkar den politiskt fastlagda målinriktningen.

Mot. 1987/88
Jo259

Nödvändiga åtgärder

Följande åtgärder är enligt vår mening nödvändiga för att motverka den redan negativa utvecklingen:

1. *Omprövning av prisområdesgränserna.* Länsstyrelsen i Värmland har 1986-03-24 i yttrande över Prisstödet till norra Sverige anfört att Fryksands församling i Torsby kommun skulle tillhöra prisområde 2 A samt att de delar av Sunne och Filipstads kommuner, som ligger i prisområde 4 skulle tillhöra prisområde 3, likaså Storfors och Munkfors kommuner. Produktionsförutsättningar och produktionsstruktur i dessa områden stor betydligt mer i överensstämmelse med förhållandena i område 3 än i område 4, som har tyngdpunkt i Vänerområdet.
2. *Exportfinansieringsbidraget sänkes till 10 öre.* Därigenom underlättas nystart på enheter där det inte finns någon kvot eller där uppehållet varit längre än i år. Genom de nuvarande reglerna går produktionskvoter förlorade genom att nystart på ovan nämnda enheter är i praktiken omöjlig.
3. *Regional anknytning av produktionsvolymen.* Utöver knytningen av kvoten till en viss fastighet skulle det finnas en viss geografisk fördelning av kvoter. Det skulle innebära att om en producent upphör inom området skulle en annan kunna tillgodogöra sig kvoten. Med andra ord skulle prövningen av överföring av kvoter inte vara lika hårt begränsad som nu. Vid en ändring enligt punkt 2 minskas de här framförda problemen.

Genomföres ovanstående förslag ges möjligheter för ett företagsekonomiskt lönsamt jordbruk i större delar av Värmlands län. Detta jordbruk är baserat på kött- och mjölkproduktion och utgör en basresurs i sitt område. Därigenom får även kringliggande småfastigheter, bebodda av antingen "sommargäster" eller helårsboende värmlänningar, större möjligheter att förbli attraktiva som boendeplats.

Turismens beroende

Utvecklingen inom turismen i Värmland är i hög grad beroende av hur landskapet utvecklas. Ett avfolkat landskap med svårigheter att hålla landskapsbilden öppen är ingen resurs i turistsammanhang utan snarare en belastning.

Turistsatsningar i Värmland är följaktligen ofta beroende av ett fungerande jordbruk i de områden man vill lansera som intressanta för turister.

Det är viktigt att regionalpolitiska utvecklingsresurser står till länsstyrelsens förfogande när företag i turistbranschen startas eller utvecklas. Det är också av vikt att medel finns avdelade för renovering av kulturminnesvärda

byggnader och anläggningar. I Värmland finns betydande förutsättningar för ökad sysselsättning inom turistnäringen om man där tillvaratar den mångfald av kultur som landskapet och länet har att bjuda turisterna.

Mot. 1987/88
Jo259

Jordförvärvslagen

Jordförvärvslagen ändrades 1987. Regionala hänsyn skall nu tas i förvärvsändningen. Mindre jordbruksfastigheter skall kunna bestå som självständiga enheter och förvärfvas av enskilda för bosättning och fortsatt drift.

Det är emellertid angeläget att en ytterligare liberalisering sker av jordförvärvslagen så att fysiska personer undantas från förvärvsprövning. Om det blir möjligt för ännu fler människor att skaffa sig jordbruk ökar bosättningen på den värmländska landsbygden – något som bör vara till gagn även för brukarna av rationella jordbruksföretag.

Bosättning med förhinder

Fastighetsbildningslagens tillämpning vid avstyckningar av bostadshus på landsbygden har i likhet med jordförvärvslagens tillämpning i hög grad bidragit till den värmländska landsbygdens avfolkning. Restriktiviteten tar sig uttryck i att lantmäterna endast gått med på avstyckningar i form av s. k. gårdstomter när en mangårdsbyggnad sålts efter en storleksrationaliserande operation av lantbruksnämnden.

Familjer och andra som efterfrågar sådana äldre bostads- och ekonomibyggnader i syfte att bosätta sig på landsbygden, vill oftast också äga ett stycke mark för att exempelvis ha en mindre odling eller kunna hålla husdjur som får och hästar. För sådana ändamål krävs några få hektar mark intill bostaden.

Enligt uppgift är det mera sällan som en lantbruksnämnd lägger hinder i vägen för en större tomtavstyckning. I stället är det lantmäterimyndigheten som bestämmer att den nya fastigheten skall ha en begränsad gårdstomt.

Därmed minskas intresset hos familjer som gärna vill flytta ut från en tätort för att bosätta sig på landsbygden. I stället blir den avstyckade mangårdsbyggnaden ofta fritidsbostad. Vi ser inte fritidsboendet på landsbygden som någon nackdel. Men det är mycket beklagligt när det sker på bekostnad av fastboende.

Ändra fastighetsbildningslagen

Den restriktivitet som lantmäteriverket som regel uppvisar och praktiserar är oftast helt onödig och naturligtvis till förfång för landsbygden och dess framtid. Det förefaller också som om lantmäteriförrättaren inte har egentligt stöd i lagen för den restriktivitet vi här beskrivit. Vissa rättsfall tyder på detta.

För att praxis skall bli annorlunda torde det emellertid vara nödvändigt med en lagändring enligt de syften vi här beskrivit, och som skulle leda till bättre förutsättningar för människor att leva och verka på landsbygden.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökat Norrlandsstöd till jordbruksnäringen i Värmland.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av andra åtgärder för jordbruksnäringen i Värmland än som föreslagits i yrkande 1.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser för turistnäringen i Värmland.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av medel för renoveringar av kulturminnesvärda byggnader och anläggningar.¹]

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i jordförvärvslagen i enlighet med motionens syften, samt

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i fastighetsbildningslagen i enlighet med motionens syften.²]

Stockholm den 26 januari 1988

Göthe Knutson (m)

Gullan Lindblad (m)

Karl Erik Eriksson (fp)

¹ 1987/88:Kr418

² 1987/88:Bo425